

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

4. Після поразки Української революції опинився в еміграції. З кінця 1920 р. жив у Чехословаччині. Виявив себе на науковій та освітній нивах. До своєї смерті працював в Українському вільному університеті в Празі. Спочатку був доцентом, з 1922 р. – професором римського права, 1926–1928 рр. – деканом юридичного факультету, 1929–1930 рр. – проректором. Належав до низки наукових інституцій. Був головою Українського правничого та членом Українського історично-філологічного товариств у Празі, дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Періодично виголошував доповіді німецькою мовою на засіданнях Українського наукового інституту в Берліні. Брав участь у Першому Українському науковому з'їзді 1926 р. в Празі, З'їзді чехословацьких правників 1930 р. у Братиславі.

5. Кость Лоський є автором праць з історії Античності, римського приватного права, перекладів творів Д. Байрона, Г. Гейне, А. Чехова, Т. Шевченка та інших літераторів, збірки фейлетонів *«Від великого до смішного»*. У його доробку такі праці, як *«Нарис римської історії»* (1919), *«Короткий нарис грецької історії»* (1921), *«Історія джерел римського права»* (1921), *«Історія і система римського права»* у 3-х т. (1922–1924). Його наукові праці виходили українською, російською, фінською, чеською та іншими мовами.

6. Помер Кость Лоський 14 жовтня 1933 р. у Празі. Поховали його 18 жовтня на Ольшанському кладовищі (Olšanské hřbitovy, Praha 3-Žižkov, ulice Jana Želivského, могила 2ob-8-29). Нині могилою вченого та дипломата опікується Посольство України в Чеській Республіці.

Отже, нині визначено місце поховання вченого. Перспективними, на думку автора, є дослідження науково-педагогічної діяльності К. Лоського в Українському вільному університеті в Празі та українських наукових товариствах.

ІСПАНСЬКА КОЛОНІЗАЦІЯ АНТИЛ НАПРИКІНЦІ XV–XVI СТ.

Гончаренко А. В.

*к.і.н., доцент, доцент кафедри історії
Сумського державного університету*

Після того, як у 1492 р. експедиція Христофора Колумба досягла Нового Світу, фактично першими територіями невідомого до того часу континенту, що зустрілися на шляху мореплавців, були острови, які входять до Антильського архіпелагу – Гаїті (до XIX століття мали назву Еспаньйола або Санто-Домінго) та Куба. Відкриті під час перших дослідницьких плавань великого генуезця, Антили стали першим каменем у фундаменті

колоніальних володінь Мадриду в Америці, а також відправною точкою для подальшого просування конкістадорів на Захід. Проте доля цих островів у складі Іспанської колоніальної імперії, формування та розширення якої у XVI ст. відбувалось бурхливими темпами, виявилася вельми своєрідною та повною контрастів.

На початку колонізації Мадридом Нового Світу і до 30-х років XVI ст. іспанські володіння на Антилах розвивалися поступально і досить динамічно. Історична доля іспанських Антил у цей період визначалася двома процесами, що відбувалися паралельно – з одного боку, надмірна експлуатація тубільного населення цих територій новими прибульцями, невідомі раніше хвороби і голод за кілька десятиліть призвели до майже повного зникнення індіанців Великих Антил. Чисельність автохтонного населення напередодні іспанської колонізації за орієнтовними оцінками сягала 1 млн. чоловік. З іншого боку, на зміну їм прийшли власне іспанці, і хоча масштаби їхнього переселення не встигали за зменшенням тубільців, проте їх чисельність на Антилах у цей час постійно збільшувалась [2, с. 35-38, 46-57; 3, с. 17-20]. Саме такий розвиток історії іспанських Антил пояснює відсутність певного симбіозу прибульців та тубільного населення, що було характерним для історії багатьох регіонів континентальної іспанської Америки.

Вихідці, перш за все, з Кастилії, яка тривалий час постачала основну масу переселенців до Нового Світу, іспанці стали одноосібними господарями цих територій і значною мірою відтворили на Антилах звичну для себе модель організації життя. Найбільш яскравим та характерним її елементом було відтворення на новому місці муніципальної системи Іспанії. Саме в цей період на Великих Антилах відбувається створення цілої мережі міст, організованих на кшталт міст метрополії, причому їх розміри та населення невпинно зростали. У той же час був сформований основний кістяк іспанських володінь на Антилах, до якого входили всі острови групи Великих Антил – Куба, Пуерто-Ріко, Санто-Домінго і Ямайка [2, с. 52-56, 61-66; 4, с. 169].

Одночасно із заселенням відбувалось економічне освоєння новопрیدбаних іспанською короною територій. У цій сфері на ранньому етапі колонізації істотну роль відігравало гірничорудне виробництво. Острови мали невеликі запаси золота, і саме на них звернули увагу іспанці, основною метою яких був пошук і видобуток дорогоцінних металів. У 1521–1530 рр. 97% дорогоцінного металу, що надходив з Америки до Іспанії, становило антильське золото, і лише 3% – срібло з континенту [2, с. 81].

Протягом часу розпочались зміни у соціально-економічній сфері – безперервне скорочення тубільного населення Антил, яке було основною робочою силою в антильському золотовидобутку. Ця негативна тенденція відразу ж гостро поставила питання про пошук нових трудових ресурсів, що в решті-решт призвело до початку

активного розвитку іспанської работорівлі у Новому Світі. У той же час, поряд із дорогоцінними металами до торгівельного обігу Старого і Нового Світу поступово долучались і збільшували свою частку в ньому нові товари, які могла поставляти Америка Європі – тропічні культури, такі як тютюн, цукор, імбир, какао. З'являвся певний, більш-менш стійкий попит на ці товари, виник стимул для їх вирощування, і в цьому вже вбачаються передумови для формування плантаційної економіки [2, с. 70-71; 3, с. 20-24; 4, 162-168; 5, с. 25-45].

Значні і без перебільшення катастрофічні зміни у долі іспанських Антиль відбулись після відкриття нечуваних багатств Американського континенту. Це миттєво викликало відтік населення з густонаселених антильських володінь Іспанії на континент, а у довгостроковій перспективі наслідки цього для островів були ще більш згубними. Відтепер інтереси метрополії були пов'язані з Американським континентом, який давав левову частку надходжень у її скарбницю і приховував, як здавалося, ще незвідані багатства.

Саме ці незвідані багатства були пріоритетною метою переселенців з Європи. Іспанська колонізація раннього періоду не знала практики примусової депортації, інституту кабальних слуг, які стали невід'ємними рисами англійської та французької колонізації століттям пізніше. Основними її учасниками були вільні переселенці, у більшості з яких і в думках не було осісти на нових землях. Їх головною метою було якнайшвидше збагачення. Для них Антили, маленькі острови, які вже були достатньо досліджені, представлялися лише предтечою нечуваних скарбів Індії, отримати які мріяв кожен конкістадор.

До 1550 р. колоніальний обрій значно розширився і Антили стали лише маленьким авангардним бар'єром поруч із Мексикою і особливо Перу. Іспанці приїжджали до Антиль на прожити залишок життя, а у пошуках багатств. Рух на перспективний Захід захоплював найкращих, найсміливіших, іноді найбагатших покинути острови [2, с. 81].

Дані, що наводяться в історичній літературі, свідчать про катастрофічне падіння чисельності населення іспанських Антиль, запустіння, а досить часто і просто зникнення значної кількості міст, що з'явилися тут у попередній період. Наприклад, населення Сантьяго, на півдні Куби, яке було відправною точкою колонізації острова, до 1574 р. становило лише 9/10 населення, яке місто мало у 1520 р. [2, с. 82]. Не краще йшли справи і на інших островах. Все життя на них зосереджувалося практично повністю в межах одного-двох міст, в яких концентрувалася переважна більшість населення острова, що значно скоротилася.

Відбулись істотні зміни у структурі економіки Великих Антиль. На відміну від раннього періоду поступово в ній дедалі більшу роль починало відігравати сільськогосподарське виробництво тропічних культур – цукру, тютюну, імбиру тощо [2, с. 70-71; 5, с. 25-29]. Проте розвиток слабких паростків плантаційної економіки іспанських Антиль гальмувався малим інтересом монархії та приватних осіб до цих територій.

Крім того, нестабільна ситуація в регіоні, пов'язана з присутністю в Карибському морі іноземних піратів, ще більше загострювала ситуацію. У цілому наприкінці XVI ст. на всій території антильських володінь Мадрида проживало не більше 20 тис. чоловік усіх рас, що становило близько 1 жителя на 10 км [2, с. 83]. Після розквіту в перші десятиліття XVI століття іспанські Антили увійшли у період глибокого економічного занепаду та демографічної стагнації, що розтягнувся на декілька століть.

Зрештою, саме такий стан справ і зумовив ту обставину, що володіння Мадриду в Антильському архіпелазі так ніколи і не вийшли за межі Великих Антиль, заселених ще в перші десятиліття колонізації. Малі Антильські острови, на яких мешкали войовничі карибські індіанці, хоч і були відомі іспанцям, проте ніколи не були об'єктом серйозних спроб колонізації з їхнього боку. Іспанців, мабуть, відлякували об'єктивні проблеми освоєння цих територій. Подальша ж колонізація Американського материка зайняла всі думки, сили і засоби монархії та колоністів, що їх вже практично не цікавили Малі Антили, незважаючи на важливе стратегічне становище «вхідних дверей» Американського континенту.

Відкриття справжніх багатств Американського континенту і чутки, що їх значно перебільшували, вплинули на долю не тільки Іспанської колоніальної імперії, а і на весь процес європейської колонізації Нової Світу, особливо на ранньому його етапі. І хоча майже відразу після відкриття Нового Світу мадридський двір недвозначно та рішуче заявив про свої права на одноосібне володіння нововідкритими територіями, а укладений у 1494 р. Тордесільяський договір та булли папи Олександра IV здавалося, повинні були підвести офіційне правове підґрунтя під запланований поділ всіх земель, які були за межами Європи, між двома іберійськими державами і визнати всі нововідкриті в майбутньому землі їхньою винятковою власністю.

Однак, подальший розвиток подій засвідчив, що ці наміри не вдалося реалізувати, оскільки претензії на одноосібне володіння всіма заморськими землями були неприйнятні для інших європейських монархів. Дорогоцінні метали, що хлинули з Америки до Європи, стали безпосереднім і надзвичайно вагомим доказом цінності цього поки що маловідомого європейцям континенту. Вони стали метою руху на Захід неіберійських націй і стали визначальним стимулом у прагненні інших європейських країн заперечити іспано-

португальський поділ заморських територій, отримавши у ньому свою частку. Епоха, коли англійці та французи небезпідставно могли стверджувати, що в Новому Світі є багатства, рівнозначні за своєю цінністю золоту і сріблу, була ще попереду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Копелев Д.И. Золотая эпоха морского разбоя. Пираты, флибустьеры, корсары. Москва: Остожье, 1997. 495 с.
2. Devèze M. Antilles, Guyanes, la merdes Caraïbes de 1492 à 1789. Paris: Sedes, 1977. 382 p.
3. Newton A. P. The European nations in the West Indies, 1493–1688. London: A&C Black Ltd., 1933. 375 p.
4. The Cambridge history of Latin America. Ed. by L. Bethell. Cambridge: Cambridge University Press, 1984. Vol. I. Colonial Latin America. 666 p.
5. Williams E. From Columbus to Castro: The History of the Caribbean, 1492–1969. London: Andre Deutsch, 1970. 576 p.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИКУ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 1989 РОКУ

Дегтярьов С. І.

*д.і.н., професор, завідувач кафедри історії
Сумського державного університету*

Останніми роками тема історичної пам'яті та історичної політики є надзвичайно популярною в Україні. Історіографія з цих питань є досить потужною. І це не дивно, оскільки держава з таким глибоким колоніальним (імперським та радянським) минулим, якою є Україна, потребує комплексного історичного факт-чекінгу.

У цій невеликій розвідці ми зробимо невеликий огляд політики історичної пам'яті, здійснюваної п'ятьма першими президентами України. В основу роботи лягли праці кількох українських вчених з даної проблематики.

Існує декілька синонімічних варіантів поняттю «політика історичної пам'яті». Наприклад, В. Бондар ототожнює поняття «історична політика» та «політика історичної пам'яті». Головні завдання цієї політики він вбачає у формуванні «суспільно значущих історичних образів і образів ідентичності, які реалізуються в ритуалах і дискурсі» [1, с.379]. Але на цьому нюансі ми не будемо зосереджуватися.